

VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖS AHVENANMAAN OSALLISTUMISESTA EU-ASIOIDEN KÄSITTELYYN SEKÄ MAAKUNNAN MAHDOLLISUUKSISTA VAIKUTTA A NIIHIN

Johdanto

Suomen perustuslain ja Ahvenanmaan itsehallintolain mukaan Ahvenanmaan maakuntapäivillä on yksinomainen lainsäädäntövalta itsehallintolaissa mainituilla oikeudenaloilla.

Suomen tekemät kansainväliset sopimukset eivät maakuntapäivien lainsäädäntövallan kattamilta osin tule voimaan Ahvenanmaan maakunnassa ilman maakuntapäivien hyväksyntää.

Ahvenanmaan maakunta kuuluu osana Suomea Euroopan unioniin, Suomen liittymisasiakirjan pöytäkirjaan 2 sisältyvien erityisehtojen mukaisesti. Maakunnan on pantava täytäntöön EU-säädökset niiltä osin kuin lainsäädäntövalta itsehallintolain mukaan kuuluu maakunnalle.

Ahvenanmaan itsehallintolaissa on säännökset maakunnan oikeudesta osallistua EU-asioiden valmisteluun ja Suomen hallituksen velvollisuudesta pyynnöstä välittää maakunnan kannanotot Euroopan unionin toimielimille. Järjestelmän tehostamiseksi on tarvetta ryhtyä käytännön toimiin.

On tarve hyvittää maakuntaa EU-jäsenyyden myötä unionin toimivaltaan siirtyneestä toimivallasta. Hallitus myötävaikuttaa pyrkimyksiin kehittää maakunnan vaikutusvaltaa Euroopan parlamentin työskentelyssä ja tulee yhteisötasolla käytävissä tulevilla neuvotteluilla parlamenttipaikkojen jaosta korostamaan Ahvenanmaan kansainvälistä erityisasemaa ja itsehallintoa.

Lissabonin sopimuksella vahvistetaan sen voimaantullessa kansallisten parlamenttien mahdollisuuksia suoran vaikuttamisen keinoin ilmaista käsityksensä unionin valmistelemista säädösluonnoksista.

Toissijaisuusvalvonta on hoidettava maakuntapäivien osalta yhteistyössä eduskunnan kanssa. Hallitus tulee ehdottamaan toissijaisuusvalvontaa koskevan säännöksen sisällyttämistä itsehallintolakiin Lissabonin sopimuksen voimaantulon varmistuksessa.

Maakunnan vaikutusvallan parantamiseksi valtioneuvoston ja ministeriöiden on hallitustasolla noudatettava seuraavaa:

1. EU-asioiden kansallinen valmistelu

EU-asioiden kansallisessa valmistelussa noudatetaan Ahvenanmaan maakunnan osalta itsehallintolain 9 a luvun säännöksiä, hallituksen esitykseen 18/2002 vp kirjattuja periaatteita sekä EU-ministerivaliokunnan ja maakunnan hallituksen yhteisesti vahvistamia suuntaviivoja.

Oikeusministeriön on ohjeiden ja koulutuksen avulla huolehdittava siitä, että ministeriöiden virkamiehet saavat tarvittavat tiedot kyseisestä menettelystä.

Valtioneuvosto tähdentää, että maakunnalle on annettava mahdollisuus esittää kantansa mahdollisimman varhaisessa valmisteluvaiheessa.

Kansallinen valmistelu on järjestettävä siten, että maakunnan kannanotot voidaan tuoda esille niin varhaisessa EU:n valmisteluvaiheessa, että Suomi voi vaikuttaa EU-tasolla tehtävien päätösten lopulliseen muotoon tai vaihtoehtoisesti pyytää erityisratkaisuja tai poikkeuksia Ahvenanmaan osalta.

Ministeriöiden on pyrittävä saamaan aikaan ratkaisuja, jotka sovittavat yhteen maakunnan ja valtakunnan kannanotot. Jos ministeriöt ja maakunnan hallitus eivät pääse sellaiseen yhteisymmärrykseen, tulisi EU-ministerivaliokunnan käsittelyä edeltää keskustelu pääministerin kanssa, mikäli maakunnan hallitus näin toivoo. Tähän kokoukseen osallistuisi myös Ahvenanmaa-asioista vastaava ministeri sekä ministerit, joiden toimialaan asia kuuluu.

Jos maakunnan ja valtakunnan kantojen yhteensovittaminen ei onnistu, maakunnan kannanotot on sisällytettävä valmisteluasiakirjoihin.

Ministeriöiden tulee varmistaa, että eduskunnalle annettavat E- ja U-kirjelmät sekä EU-asioita koskevat perusmuistiot sisältävät arvion maakunnan toimivaltaan kuuluvista asioista.

2. EU:n toimielimissä tapahtuva valmistelu sekä neuvoston päätöksenteko

EU:n toimielimissä tapahtuvassa valmistelussa maakunnan näkökohdat on tuotava esille niin varhaisessa valmisteluvaiheessa, että on todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa lopulliseen päätösehdotukseen. Asioissa, jotka kuuluvat maakunnan toimivaltaan tai jotka muuten ovat erityisen tärkeitä maakunnalle, on maakunnan näkökohdat pyynnöstä esitettävä, jos maakunnan ja valtakunnan kantoja ei voida yhteensovittaa.

Kun päätös tehdään neuvostossa, maakunnan näkökohdat tulee samoin pyynnöstä esittää maakunnan toimivaltaan kuuluvista tai maakunnalle muutoin erityisen tärkeistä asioista. Maakunnan hallitukselle on pyynnöstä varattava tilaisuus osallistua Suomen valtuuskuntaan, kun maakunnan toimivaltaan kuuluvia asioita käsitellään.

3. Komissiossa ja EY-tuomioistuimissa käsiteltävät asiat

Valtioneuvosto tunnustaa, että maakunnalla on perustellut tarpeet puolustautua ja esittää kannanottonsa komissiolle ja Euroopan yhteisöjen tuomioistuimille annettavissa kirjelmissä itsehallintolain ja EU-ministerivaliokunnan vahvistamien suuntaviivojen mukaisesti.

4. Valmistelussa käytettävä kieli

Kun maakunta on yksikielisesti ruotsinkielinen ja valtion ja maakunnan viranomaisten välinen kirjeenvaihtokieli on ruotsi mutta valtion sisäinen työkieli yleensä on suomi, esiintyy jatkuvasti tarve tarkistaa ja parantaa työtapoja, jotta maakunnan edustajat voisivat seurata EU-asioiden valmistelua valtioneuvoston piirissä sekä osallistua siihen.

EU-asioiden komitea on laatinut kääntämistä ja tulkkausta koskevat suuntaviivat. Nämä suuntaviivat tulee sisällyttää valtioneuvoston uusiin ohjeisiin Ahvenanmaan maakuntaa koskevien asioiden hoitamisesta. Tässä yhteydessä työmenetelmiä kehitetään eduskunnan oikeusasiamiehen 27.6.2008 tekemän päätöksen (3433/2/60) perusteella.

5. Kansainvälisten sopimusten voimaantulo

Kansainväliset sopimukset, joihin Suomi sitoutuu, eivät ilman maakuntapäivien hyväksyntää tule voimaan maakunnassa niiltä osin, kuin sopimus koskee maakunnan toimivaltaan kuuluvia asioita. Tämä koskee myös tapauksia, joissa Euroopan unioni on sopimuspuolena jäsenvaltioiden rinnalla.

Valtioneuvosto tähdentää, että maakunnalla on oikeus saada ajoissa tietoa sopimusneuvotteluista itsehallintolaissa säädetyllä tavalla.

Sopimusneuvottelujen kuluessa ministeriöiden ja maakunnan hallituksen on pyrittävä tunnistamaan maakunnan kannanotot, jotta mahdolliset maakuntaa koskevat kynnyskysymykset voidaan ottaa esille neuvotteluissa ennen sopimusten hyväksymistä.

Ulkoasiainministeriön ja oikeusministeriön tulee yhteistyössä maakunnan hallituksen kanssa harkita mahdollisuuksia kehittää niitä keinoja, joilla varmistetaan Ahvenanmaan aseman huomioon ottaminen kansainvälisten sopimusten neuvotteluprosesseissa sekä Suomen sitoutuessa kansainvälisiin sopimuksiin.